

dr Jerzy TELAK

Zakład Społecznych Problemów Bezpieczeństwa Krajowego i Międzynarodowego

Katedra Społecznych i Humanistycznych Aspektów Bezpieczeństwa

Wydział Inżynierii Bezpieczeństwa Cywilnego

Szkoły Głównej Służby Pożarniczej

Propozycja kierunku rozwoju systemu szkolenia Państwowej Straży Pożarnej w zakresie ratownictwa wodnego

Omówienie
LEAD

W 2013 r. w Polsce utonęło 709 osób – o 340 więcej niż w 2010 r. Przyczynami utonięć były: brawura osób kąpiących się, nierozpoznanie zbiornika wodnego, słabe umiejętności pływackie, niestosowanie środków ratunkowych oraz brak nadzoru nad małoletnimi. Państwowa Straż Pożarna odpowiada za prowadzenie działań ratowniczych z zakresu bezpieczeństwa powszechnego, w tym na obszarach wodnych. Ratownictwo wodne realizuje w zakresie podstawowym i specjalistycznym, zgodnie z określonymi zasadami. Formacja nie posiada programów szkolenia dotyczących ratownictwa wodnego w zakresie podstawowym. Szkolenia z zakresu ratownictwa wodnego były prowadzone w Szkole Głównej Służby Pożarniczej we współpracy z podmiotami zewnętrznymi. Szkoła posiada zasoby do prowadzenia szkoleń dla ratowników wodnych, potrzebę przygotowania strażaków do realizacji zadań w zakresie ratownictwa wodnego widzi również Komendant Główny PSP. Przepisy dotyczące bezpieczeństwa na wodach nie przynoszą pożądanych rezultatów, gdyż w wyniku ich stosowania nie zmniejsza się liczba tonących w wodach na terenie naszego kraju. Część programów realizowanych przez Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe (WOPR) jest uznana przez International Life Saving Federation (Międzynarodową Federację Ratownictwa Wodnego) i może być implementowana przez Państwową Straż Pożarną (PSP). W ten sposób, zwiększając zaangażowanie zasobów PSP w ratownictwo wodne, możliwe będzie odwrócenie niekorzystnej tendencji wzrostu liczby osób tonących.

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo, ratownictwo wodne, Państwowa Straż Pożarna, strażak.

Wstęp

W 2013 r. w Polsce utonęło 709 osób (w tym 90 kobiet, 14 dzieci do lat 7.), jest to o 340 więcej niż w 2010 r., o 313 więcej niż w 2011 r. i o 260 więcej niż w 2012 r. W 2010 r. utonęło 369 osób, z czego 295 wypadków miało miejsce na wodach ogólnodostępnych. W ubiegłym roku najwięcej utonięć było w województwach: mazowieckim – 97, warmińsko-mazurskim – 68, pomorskim – 61, kujawsko-pomorskim – 55, lubelskim – 54. Największy wzrost liczby utonięć (w stosunku do 2012 r.) nastąpił w województwach: dolnośląskim (o 41 ofiar), warmińsko-mazurskim (o 36), podkarpackim (o 29), małopolskim (o 27), mazowieckim (o 26). Najwięcej przypadków tonięcia, wg danych Policji miało miejsce w: rzece – 203 osoby, jeziorze – 132, stawie – 125, zalewie – 54.

W stosunku do 2012 r., w 2013 r. wzrosła również z 12 do 43 liczba utonięć w morzu. Według danych Policji najczęstszą przyczyną wypadków tonięcia były: kąpiel w miejscu niestrzeżonym, lecz niezabronionym (128 przypadków) i w miejscu zabronionym (67), nieostrożność podczas przebywania nad wodą (55) i łowienia ryb (37).

W 2013 r. najwięcej wypadków miało miejsce w niedziele (149), soboty (123), piątki (85), a najmniej w środy (66) i wtorki (67). Najczęściej przypadki tonięcia zdarzały się w godzinach 12.00–18.00 (256), rzadziej w porze wieczorowo-nocnej 18.00–24.00 (136), a najrzadziej nocą 24.00–6.00 (53).

Wiek osób, które utonęły: powyżej 50 lat – 285 ofiar, pomiędzy 31–50 lat – 178, 19–30 lat – 115, 15–18 lat – 45, 8–14 lat – 18, a do 7 lat – 14 (dla porównania w 2012 r. było to troje dzieci). Najwięcej nieletnich (0–18 lat) utonęło w województwach: mazowieckim (bez m. st. Warszawy) – 9, łódzkim – 9, lubelskim – 7, dolnośląskim – 7, pomorskim – 6, świętokrzyskim – 6. W lipcu i sierpniu 2013 r. miało miejsce 43% przypadków tonięcia, co ma związek z wysokimi temperaturami powietrza i wody, a także urlopami, wypoczynkiem i uprawianiem sportów wodnych w przypadającym w tym czasie okresie wakacyjnym. Przyczyn utonięć można szukać w nadmiernej brawurze osób kąpiących się, braku rozpoznania zbiornika wodnego, braku dostatecznych umiejętności pływackich, niestosowaniu środków ratunkowych lub asekuracyjnych, braku nadzoru osób dorosłych nad małoletnimi¹.

Pomimo działań administracji rządowej i innych podmiotów w zakresie zapobiegania wypadkom i bezpieczeństwa na wodach, w 2013 r. zostały ograniczone akcje profilaktyczne i prewencyjne, w szczególności prowadzone wcześniej przez organizacje pozarządowe. Akcje nauki pływania nie dają w pełni oczekiwanych rezultatów. Znaczna część Polaków nie potrafi pływać, a najskuteczniejszą formą zapobiegania wypadkom utonięcia jest właśnie umiejętność pływania.

¹ Sporządzono na podstawie opracowania Komendy Głównej Policji, z wykorzystaniem danych Systemu Analitycznego KSIP (2013) i TEMIDA (2011, 2012); <http://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/utonięcia> (dostęp 17.04.2014).

1. Ratownictwo wodne w PSP

Każda osoba potrzebuje poczucia bezpieczeństwa². Rozwój cywilizacyjny ma związek z zagrożeniami i rosnącymi potrzebami w tym zakresie³. Zagrożenia są elementem ryzyka⁴. Sprawy wewnętrzne obejmują bezpieczeństwo publiczne i powszechne⁵. Państwo powinno zapewnić bezpieczeństwo na poziomie stosownym do rozwoju cywilizacyjnego⁶, w związku z tym uregulowano sprawy bezpieczeństwa osób przebywających na obszarach wodnych⁷.

Państwowa Straż Pożarna (PSP) odpowiada za prowadzenie działań ratowniczych z zakresu bezpieczeństwa powszechnego, w tym podczas klęsk żywiołowych i miejscowych zagrożeń na obszarach wodnych, a Komendant Główny PSP pełni funkcję szefa krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego (KSRG). Ratownictwo jest realizowane na obszarach wodnych, w tym objętych powodzią lub zalaniem, jak również na terenach zalodzonych. Polega ono na wykonywaniu czynności ratowniczych z zakresu ratownictwa medycznego, chemicznego, technicznego, wysokościowego lub gaszenia pożarów. Realizacja działań ratowniczych na obszarach wodnych może stanowić wstęp do uruchomienia działań humanitarnych lub ekologicznych. Funkcjonowanie KSRG⁸ i włączanie jednostek ochrony przeciwpożarowej do tego systemu⁹ umożliwia wykorzystywanie szerokich sił ratownictwa, a PSP jest przygotowana do kierowania różnymi podmiotami podczas działań ratowniczych¹⁰. W PSP kwestie dotyczące ratownictwa wodnego były porządkowane wielokrotnie¹¹.

² J. Wolanin: Zarys teorii bezpieczeństwa obywateli, ochrona ludności podczas pokoju, Warszawa 2005, s. 13.

³ K. Jałoszyński: Charakterystyka współczesnych zagrożeń, [w:] Teoretyczne aspekty strategii bezpieczeństwa państwa, Szerauc A. (red.), Płock 2010, s. 29 i n.

⁴ J. Wolanin: Zarys teorii..., s. 14.

⁵ Ustawa z 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej (Dz.U. z 1997 r. nr 141, poz. 943, ze zm.), art. 29 ust 1.

⁶ Bezpieczeństwo wewnętrzne RP w ujęciu systemowym i zadań administracji publicznej, Wiśniewski B., Zalewski S. (red.), Bielsko-Biała 2006, s. 23.

⁷ Ustawa z 18 sierpnia 2011 roku o bezpieczeństwie osób przebywających na obszarach wodnych (Dz.U. z 2011 r. nr 208, poz. 1240); Telak J., Zalewski T., Selected aspects of regulating safety of people in water areas in Poland, w: Specialist lifesaving – selected issues, red. I. Tabaczek-Bejster, Rzeszów 2013.

⁸ Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 18 lutego 2011 r. w sprawie szczegółowych zasad organizacji Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego (Dz.U. z 2011 r. nr 46, poz. 239).

⁹ Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 14 września 1998 r. w sprawie zakresu, szczegółowych warunków i trybu włączania jednostek ochrony przeciwpożarowej do krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego (Dz.U. z 1998 r. nr 121, poz. 798).

¹⁰ Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 31 lipca 2001 r. w sprawie szczegółowych zasad kierowania i współdziałania jednostek ochrony przeciwpożarowej biorących udział w działaniach ratowniczych (Dz.U. z 2001 r. nr 82, poz. 895 ze zm.).

¹¹ J. Telak, M. Zielinska: Przygotowanie funkcjonariuszy Państwowej Straży Pożarnej do działań ratowniczych na obszarach wodnych – postulaty metodyczne. *Zeszyty Naukowe Szkoły Głównej Służby Pożarnej* 2014, nr 49 (1), s. 99–100.

Działania ratownicze na obszarach wodnych – ratownictwo wodne – PSP realizuje w zakresie: **podstawowym**, obejmującym czynności ratownicze podejmowane na powierzchni obszarów wodnych, w tym zalodzonych, wykonywane przez wszystkie jednostki ratowniczo-gaśnicze oraz **specjalistycznym**, obejmującym podstawowe i specjalistyczne czynności ratownicze na powierzchni oraz w toni lub na dnie obszaru wodnego, wykonywane przez specjalistyczne grupy ratownictwa wodno-nurkowego¹², po przygotowaniu funkcjonariuszy do działań z zakresu ratownictwa wodnego¹³.

KSRG posiada jednostki realizujące ratownictwo wodne w zakresie podstawowym, standard gotowości operacyjnej jednostek, zakres zadań, wymagania kwalifikacyjne strażaków i ratowników, standard wyposażenia, podstawowe zasady organizacyjne oraz wskazania w zakresie ćwiczeń i współdziałania ze Specjalistycznymi Grupami Ratownictwa Wodno-Nurkowego. Jednostkom realizującym zadania w zakresie specjalistycznym określono standardy gotowości operacyjnej, kwalifikacji i liczebności ratowników oraz wyposażenia, a także podstawowe zasady organizacji, funkcjonowania i działań ratowniczych. Ustalono zadania PSP w zakresie wypełniania roli organizatora KSRG w ratownictwie wodnym. Wprowadzono zasady bezpieczeństwa podczas organizowania i dowodzenia pracami podwodnymi w zakresie ratownictwa wodnego i postępowanie w związku wypadkiem nurkowym. Wypracowano kryteria w celu włączenia do KSRG jednostki ochrony przeciwpożarowej realizującej ratownictwo wodne w zakresie podstawowym i specjalistycznym¹⁴.

Szkolenia strażaków¹⁵ do realizacji zadań ratownictwa wodnego w PSP obejmowały wąski zakres specjalistyczny prac podwodnych¹⁶. Niezbędne dla optymalnego doboru ratowników, technik i metod oraz sprzętu do przeprowadzenia interwencji lub akcji ratowniczej, jest właściwe „rozpoznanie i ocena zagrożenia życia i zdrowia oraz środowiska i mienia”. Wówczas „niesienie pomocy tonącym, poprzez dotarcie do poszkodowanych lub zagrożonych ludzi oraz udzielenie kwalifikowanej pierwszej pomocy” będzie skuteczne i bezpieczne, zarówno dla osoby zagrożonej lub poszkodowanej, jak i samego ratownika. Podczas akcji ratowniczych na obszarach wodnych ważne jest wyprowadzenie osób poszkodowanych w wyniku negatywnego zdarzenia poza strefę zagrożenia oraz przekazanie ich zespołom Państwowego Ratownictwa Medycznego. Szczególnej formy organizacyjnej, wiedzy i umiejętności oraz doświadczenia, wymaga ratowanie życia lub zdrowia osób w warunkach powodzi. Pomoc rozpoczyna się: „przez dotarcie do poszkodowanych lub zagrożonych osób oraz udzielenie im kwalifikowanej

¹² Zasady organizacji ratownictwa wodnego w Krajowym Systemie Ratowniczo-Gaśniczym, KG PSP, Warszawa 2013 r., s. 4.

¹³ Zasady organizacji szkoleń z zakresu ratownictwa wodnego realizowanego przez PSP oraz uzyskiwania kwalifikacji instruktorskich MSWiA w szkoleniu nurkowym, KG PSP z 3 kwietnia 2009 r.

¹⁴ Zasady organizacji ratownictwa wodnego..., op.cit., s. 5 i n.

¹⁵ Ustawa z 24 sierpnia 1991 r. o Państwowej Straży..., op.cit., art. 1, ust. 1, pkt. 4.

¹⁶ Szerzej [w:] J. Telak, M. Zielinska: Przygotowanie funkcjonariuszy..., op.cit., s. 98–111.

pierwszej pomocy i ewakuację poza strefę zagrożenia”. Ewakuacja osób i zwierząt oraz sprzętu i urządzeń, a także likwidacja lub ograniczenie zagrożeń powodowanych: „przez substancje niebezpieczne lub inne czynniki szkodliwe dla środowiska wodnego”, może być prowadzona na obszarze wodnym, zimą pokrytym lodem lub krą. Akcjom ratowników powinno towarzyszyć stosowne zabezpieczenie asekuracja na obszarze wodnym i terenie przywodnym właściwe do panujących warunków. PSP musi współdziałać z innymi podmiotami realizującymi zadania ratownicze lub mogącymi wykonać czynności w zakresie ratownictwa wodnego¹⁷.

Przygotowanie do prowadzenia działań w podstawowym zakresie ratownictwa wodnego powinno obejmować ratowników jednostek dysponowanych do działań w pierwszej kolejności lub prowadzących te działania samodzielnie. Finalnie, wskazane byłoby, aby zdolność do podjęcia działań w takim zakresie miały wszystkie jednostki KSRG z zasobami osobowymi o określonych kwalifikacjach. Pożądanym jest, by strażacy posiadający umiejętności w zakresie ratownictwa wodnego i powodziowego, nabyte w ramach szkolenia kwalifikacyjnego, utrwalali je podczas doskonalenia zawodowego, a pozostali zdobywali kwalifikacje w toku szkolenia uzupełniającego strażaka jednostki ochrony przeciwpożarowej¹⁸. Obecnie **PSP nie posiada programów szkolenia ratownictwa wodnego w zakresie podstawowym**, mimo to w niektórych jednostkach organizacyjnych PSP były prowadzone szkolenia z zakresu ratownictwa wodnego.

2. Szkoła Główna Służby Pożarniczej a ratownictwo wodne

W Szkole Głównej Służby Pożarniczej¹⁹ w 1991 r. zostały podjęte sprawy ratownictwa wodnego. Zagadnienie to znalazło się w programie jednostopniowych studiów magisterskich – na jego realizację przeznaczono 8 jednostek dydaktycznych: 2 godziny wykładów i 6 godzin ćwiczeń. Zakres programowy ratownictwa wodnego obejmował zagadnienia organizacyjne i regulacje prawne, realizowane na poziomie ogólnym, bez zajęć praktycznych. Program szkolenia z zakresu ratownictwa wodno-lodowego z elementami ratownictwa na wodach szybko płynących oraz ratownictwa powodziowego SGSP, realizowany był w 2013 r. w ramach 30 godzin zajęć teoretycznych i 90 godzin zajęć praktycznych²⁰.

Szkolenie podchorążych w pierwszej połowie lat 90. ubiegłego stulecia w SGSP polegało na zapoznaniu z przepisami w zakresie ratownictwa na wodach, omówieniu kompetencji instytucji i formacji ratowniczych oraz przedstawieniu możliwości niektórych jednostek specjalizujących się w ratownictwie wodnym. Prezentowano między innymi jednostki straży pożarnej specjalizujące się

¹⁷ Zasady organizacji ratownictwa wodnego..., op.cit., s. 5.

¹⁸ Ibidem, s. 9.

¹⁹ Ustawa z 24 sierpnia 1991 r. o Państwowej Straży..., op.cit., art. 8, ust. 1, pkt. 4; <http://www.sgsp.edu.pl/> (dostęp 17.04.2014).

²⁰ Ratownictwo wodne w Szkole Głównej Służby Pożarniczej, notatka SGSP 2014.

w działaniach na wodzie, w tym jednostkę Państwowej Straży Pożarnej nr 11 w starym Porcie Praskim w Warszawie, Portowe Straże Pożarne w Gdańsku i Gdyni. Zajęcia praktyczne miały formę wizyt studyjnych w jednostkach specjalizujących się w ratownictwie na obszarach wodnych, z prezentacją sprzętu pływającego, sprzętu ratowniczego oraz wyposażenia płetwonurków²¹.

W 1996 r. w SGSP powstała Sekcja Ratownictwa Wodnego. Była to pierwsza forma dająca podstawę funkcjonowania koła naukowego dla studentów zainteresowanych szkoleniem się ukierunkowanym na zdobywanie kwalifikacji przydatnych w służbie PSP²².

Do 2005 r. w SGSP prowadzono naukę pływania dla podchorążych, która w tym roku została również rozszerzona o elementy ratownictwa wodnego. W 2012 r. w SGSP wprowadzono wstępny egzamin z pływania. Od 2013 r. wymogiem kwalifikacji do służby w PSP jest pozytywne zaliczenie egzaminu z pływania. W ramach zajęć wychowania fizycznego, wprowadzono podstawy ratownictwa wodnego.

Szkolenia w specjalnościach przydatnych w ratownictwie wodnym organizowane były dla studentów na kursach, po których uzyskiwali oni kwalifikacje płetwonurka, ratownika WOPR, patent sternika motorowodnego i inne. Zdobyte w ten sposób umiejętności stanowiły podstawę uczestnictwa w działaniach ratowniczych na obszarach wodnych realizowanych przez JRG PSP. Po działaniach przeciwpowodziowych w 1997, 2001 i 2010 r., we wrześniu 2010 r. SGSP we współpracy z WOPR zorganizowała warsztaty szkoleniowe pt. „Ratownictwo na akwenach i w czasie likwidacji zagrożeń powodziowych”. Szkolenia wodno-nurkowe z elementami ratownictwa wodnego, w systemie weekendowym prowadzone w Warszawie, uzupełniane były obozami w Czarnej Dąbrowie, Jastarni i Włocławku. zdobywali ich wyniku studenci zdobyli kwalifikacje płetwonurków. Sekcja Nurkowa Koła Naukowego Ratownictwa Wodnego SGSP – zgłoszona do Wojewódzkiego Stanowiska Koordynacji Ratownictwa w Warszawie oraz Krajowego Centrum Koordynacji Ratownictwa i Ochrony Ludności Komendy Głównej PSP – w wielu przypadkach była dysponowana do samodzielnych akcji poszukiwawczo-wydobywczych i innych, w ramach wsparcia jednostek terenowych PSP. Udział w działaniach pozwolił członkom sekcji zdobyć doświadczenie operacyjne.

Ewolucja systemu ratownictwa wodno-nurkowego w PSP implikowała zmiany programu szkolenia sekcji płetwonurków SGSP, a porozumienie Komendanta Głównego PSP z Prezesem WOPR pozwoliło rozszerzyć współpracę obu instytucji²³.

²¹ Ibidem.

²² Ibidem.

²³ Porozumienie w sprawie określenia zasad współdziałania krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego z Wodnym Ochotniczym Pogotowiem Ratunkowym pomiędzy Komendantem Głównym PSP, a Prezesem Zarządu Głównego Wodnego Ochotniczego Pogotowia Ratunkowego zawarte 21 kwietnia 2006 r.

SGSP posiada zasoby do prowadzenia szkolenia w zakresie ratownictwa wodnego, pletwonurków, sterników motorowodnych. W szkole pełni służbę trzech strażaków PSP z uprawnieniami w zakresie nurków MSWiA, w tym jeden z uprawnieniami do kierowania pracami podwodnymi. Dwóch strażaków ma kwalifikacje instruktora pletwonurkowania jeden na poziomie m1, a drugi na poziomie m2. W 2013 r. sześciu strażaków i dwóch pracowników SGSP ukończyło przeprowadzony przez WOPR kurs i uzyskało kwalifikacje instruktora w zakresie ratownictwa wodnego²⁴.

Od 2009 r. w SGSP realizowane są szkolenia dla podchorążych w zakresie ratownictwa wodno-lodowego. W 2012 r. został zorganizowany pierwszy kurs kwalifikacyjny dla nurka MSWiA dla podchorążych SGSP, który ukończyło ośmiu studentów. Opracowano jednolity program szkolenia w ratownictwie wodno-lodowym z elementami ratownictwa na wodach szybkopłynących oraz ratownictwa powodziowego. W 2013 r. w zakresie ratownictwa powierzchniowego wodno-lodowego przeszkolono 80 strażaków w służbie kandydackiej, a 45 ukończyło kurs sterników motorowodnych. W 2012 i 2013 r. przy współpracy z WOPR przeprowadzono szkolenie z zakresu ratownictwa wodnego podchorążych drugiego rocznika. Studenci w ramach szkolenia zdobyli wiedzę dotyczącą działań ratowniczych prowadzonych na powierzchni obszaru wodnego w warunkach letnich, pory przejściowej i w zimie. Zimą ćwiczenia prowadzone były na obszarach pokrytych lodem i śniegiem. Uczestnicy tych szkoleń opanowali techniki prac poszukiwawczych i wydobywczych bez stosowania technik nurkowych. Poznali także systemy powiadamiania alarmowego stosowane na jednostkach pływających, nauczyli się udzielać pomocy jednostkom i ich załogom w sytuacjach wywrócenia łodzi oraz podejmowania rozbitków z wody, a także tych ukrytych w kadłubie wywróconej łodzi. Strażacy pełniący służbę w pionie operacyjnym SGSP, w tym w JRG, posiadają kwalifikacje na poziomie co najmniej sternika motorowodnego.

W SGSP znajduje się sprzęt niezbędny do działań ratowniczych i edukacyjnych na obszarach wodnych. Miejscem realizacji ćwiczeń i zajęć praktycznych na obszarach wodnych było jezioro Zegrzyńskie, kanały na Kępie Potockiej i Żerański, Wisła, port Policji Rzecznej, pływalnia w Warszawie. Kadra dydaktyczna SGSP posiada kwalifikacje i uprawnienia instruktorskie do prowadzenia szkoleń w zakresie ratownictwa wodnego, prac podwodnych i motorowodnych.

Komendant Główny PSP, mając na względzie zadania ratownictwa wodnego w zakresie podstawowym do realizacji przez wszystkie JRG, a docelowo przez wszystkie podmioty KSRG, zwrócił się do Szkoły Głównej Służby Pożarnej, Centralnej Szkoły PSP w Częstochowie oraz szkół aspirantów PSP w Krakowie i Poznaniu o umożliwienie zdobywania przez podchorążych, kadetów, elewów

²⁴ Instruktorzy w SGSP, komunikat WOPR, 16 stycznia 2014, http://www.wopr.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=1178:spotkanie-w-sgsp (dostęp 17.04.2014).

i kursantów wiedzy i umiejętności z zakresu podstaw ratownictwa wodnego²⁵. Wskazano możliwość korzystania z ramowego programu szkolenia ratowników wodnych MSW²⁶. W przypadku braku wykwalifikowanych instruktorów z zakresu ratownictwa wodnego, zalecono korzystanie z kadry instruktorskiej podmiotów realizujących ratownictwo wodne, w tym WOPR²⁷.

3. Elementy systemu szkolenia WOPR do implementowania w PSP

W 2012 r. zostały wydane przepisy prawne w sprawach: minimalnych wymagań dotyczących liczby ratowników wodnych, zapewniających stałą kontrolę wyznaczonego obszaru wodnego²⁸; wymagań dotyczących wyposażenia wyznaczonych obszarów wodnych w sprzęt ratunkowy i pomocniczy, urządzenia sygnalizacyjne i ostrzegawcze oraz sprzęt medyczny, leki i artykuły sanitarne²⁹; sposobu oznakowania i zabezpieczania obszarów wodnych oraz wzorów znaków zakazu, nakazu, a także znaków informacyjnych i flag³⁰; szkoleń w ratownictwie wodnym³¹.

Od pewnego czasu można zaobserwować szczególną aktywność urzędników rządowych, zajmujących się sprawami modelowania organizacji pozarządowych i innych podmiotów działających w zakresie ratownictwa wodnego. Jednocześnie odnotowano wzrost wypadków na obszarach wodnych, a misja WOPR³² – działanie na rzecz zmniejszania liczby osób tonących w wodach polskich – nie jest skutecznie realizowana. Uwzględniając zaproponowany przez autora i Magdalenę Zielińską model szkolenia i doskonalenia zawodowego ratowników wod-

²⁵ Pismo CKR-II-0754/55-1/13 Komendanta Głównego PSP z 23 grudnia 2013 r. w sprawie wdrażania „Zasad organizacji ratownictwa wodnego w KSRG”.

²⁶ Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z 21 czerwca 2012 r. w sprawie szkoleń w ratownictwie wodnym (Dz.U. z 2012 r. nr 208, poz. 474), załącznik nr 1.

²⁷ Pismo CKR-II-0754/55-1/13 Komendanta Głównego..., op.cit.

²⁸ Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z 23 stycznia 2012 r. w sprawie minimalnych wymagań dotyczących liczby ratowników wodnych zapewniających stałą kontrolę wyznaczonego obszaru wodnego (Dz.U. z 2012 r. poz. 108).

²⁹ Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z 27 lutego 2012 r. w sprawie wymagań dotyczących wyposażenia wyznaczonych obszarów wodnych w sprzęt ratunkowy i pomocniczy, urządzenia sygnalizacyjne i ostrzegawcze oraz sprzęt medyczny, leki i artykuły sanitarne (Dz.U. z 2012 r. poz. 261).

³⁰ Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z 6 marca 2012 r. w sprawie sposobu oznakowania i zabezpieczania obszarów wodnych oraz wzorów znaków zakazu, nakazu oraz znaków informacyjnych i flag (Dz.U. z 2012, poz. 286).

³¹ Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z 21 czerwca 2012 r. w sprawie szkoleń..., op.cit.

³² WOPR stowarzyszenie o zasięgu ogólnokrajowym – organizacja pozarządowa – działa na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej od 11 kwietnia 1962 r., zrzesza ratowników wodnych, którzy są przygotowani do zapewniania bezpieczeństwa osób przebywających na obszarach wodnych tj. pływaniach i parkach wodnych oraz kąpieliskach śródlądowych i nadmorskich, podczas zawodów sportowych i imprez turystycznych, a także w sytuacjach zagrożeń powszechnych, katastrof naturalnych, awarii technicznych i klęsk żywiołowych, http://www.wopr.pl/index.php?option=com_docman&task=cat_view&gid=150&Itemid=53 (dostęp 17.04.2014).

nych w PSP³³, **wskazane jest zapewnienie właściwych warunków dla zdobycia przez funkcjonariuszy PSP szerokiej wiedzy i umiejętności z zakresu ratownictwa wodnego.** Możliwość taka istnieje dzięki wykorzystaniu ponad 52-letniego dorobku WOPR w zakresie edukacji ratowników wodnych, w tym programów szkoleń zamieszczonych (tabela 1).

Tabela 1. Wykaz programów szkoleń specjalistycznych WOPR

Lp.	Nazwa programu
1	Stażysta ratownictwa lodowego
2	Ratownik ratownictwa lodowego
3	Stażysta ratownictwa na wodach szybko płynących i powodziowych
4	Ratownik na wodach szybko płynących i powodziowych
5	Operator AED
6	Współpraca z SAR
7	Stażysta skutera ratowniczego
8	Operator skutera ratowniczego
9	Operator lądowiska śmigłowca
10	Audytor kąpielisk
11	Stażysta ratownictwa na spływach kajakowych
12	Ratownik na spływach kajakowych
13	Stażysta ratownictwa wysokościowego WOPR
14	Ratownik wysokościowy WOPR
15	Stażysta śródlądowych regat żeglarskich
16	Ratownik śródlądowych regat żeglarskich
17	Stażysta poduszki ratowniczego
18	Ratownik poduszki ratowniczego
19	Sędzia WOPR zawodów na pływalniach
20	Stażysta łodzi ratowniczej
21	Ratownik łodzi ratowniczej
22	Operator łączności radiowej
23	Operator deski ortopedycznej
24	Logistyk WOPR
25	Szef logistyki WOPR
26	Stażysta na wodach szybko płynących i powodziowych z użyciem jednostek pływających
27	Ratownik na wodach szybko płynących i powodziowych z użyciem jednostek pływających
28	Ratownik na wodach płynących i zdarzeniach wodnych

Źródło: Decyzja nr 13/11 Prezesa WOPR³⁴.

ILS jest globalną organizacją działającą w zakresie zapobiegania utonięciom oraz propagującą rozwój sportu ratowniczego. WOPR jest członkiem założycie-

³³ J. Telak, M. Zielinska: Przygotowanie funkcjonariuszy..., op.cit., s. 103–107.

³⁴ Decyzja nr 13/11 Prezesa WOPR z 8 listopada 2011 roku w sprawie szkoleń specjalistycznych, http://www.wopr.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=294&Itemid=181 (dostęp 17.04.2014).

lem ILS. Zadaniem ILS jest łączenie i wspieranie organizacji – stowarzyszeń i federacji narodowych na świecie, które zajmują się ratowaniem życia w środowisku wodnym. ILS przewodzi, wspiera działalność i współpracuje z innymi międzynarodowymi i narodowymi organizacjami zaangażowanymi w prewencję utonień, zapewnianie bezpieczeństwa na obszarach wodnych i propagowanie sportu ratowniczego wśród ratowników, także zawodowych. ILS zrzesza organizacje narodowe i około 25 mln ratowników wodnych. Jej misją jest zwiększenie bezpieczeństwa oraz ochrony życia ludzkiego w środowisku wodnym. ILS jest uznawana za autorytet w dziedzinie globalnych działań prowadzonych na rzecz prewencji utonień, co robi przez wymianę informacji o badaniach i najlepszych praktykach oraz prowadzenie przedsięwzięć edukacyjnych w zakresie bezpieczeństwa na obszarach wodnych, w tym doskonalenie umiejętności niesienia pomocy tonącym i prowadzenia akcji ratowniczych. Potwierdzeniem przydatności programów szkoleń WOPR jest uzyskanie akredytacji ILS w 2013 r. przez ich część wymienioną w tabeli 2³⁵.

Tabela 2. Tabela zgodności programów ILS i WOPR

Lp.	ILS International Certificate	National Certificate
1	ILS Junior Lifesaver	młodszy ratownik WOPR*
2	ILS Instructor Junior Lifesaver	młodszy instruktor WOPR*
3	ILS Lifesaver	ratownik WOPR*
4	ILS Instructor Lifesaver	instruktor WOPR*
5	ILS Pool Lifeguard	ratownik wodny pływalni
6	ILS Instructor Pool Lifeguard	instruktor WOPR/instruktor wykładowca WOPR WOPR Instructor and Lecturer
7	ILS Inland Open Water Lifeguard	ratownik wodny śródlądowy
8	ILS Instructor Open Water Lifeguard	instruktor WOPR/instruktor wykładowca WOPR WOPR Instructor and Lecturer
9	ILS Surf Lifeguard	ratownik wodny morski
10	ILS Surf Lifeguard Instructor	instruktor WOPR/instruktor wykładowca WOPR WOPR Instructor and Lecturer
11	ILS Rescue Boat Crew	załogant łodzi ratowniczej
12	ILS Rescue Boat Driver	stażysta/sternik łodzi ratowniczej
13	ILS Rescue Boat Instructor	WOPR instruktor ratowniczej
14	ILS Water Rescue Craft (Jet Ski) Operator	operator skutera wodnego
15	ILS Jet Ski Instructor	WOPR instruktor skutera wodnego
16	ILS Automatic External Defibrillation (AED)	WOPR operator AED
17	ILS AED Instructor	WOPR instruktor AED

Źródło: strona internetowa ILS³⁶.

³⁵ <http://www.ilsf.org/> (dostęp 17.04.2014).

³⁶ http://www.ilsf.org/sites/ilsf.org/files/filefield/Equivalence%20Table%20Poland_0.pdf (dostęp 17.04.2014).

Wymienione powyżej programy szkoleń w zależności od potrzeb można odrębnie poddać analizie. **Implementowanie części z programów szkolenia WOPR i wykorzystanie dorobku ILS wydaje się być właściwym kierunkiem rozwoju systemu szkolenia PSP w zakresie ratownictwa wodnego.**

PSP odpowiada za prowadzenie działań ratowniczych z zakresu bezpieczeństwa powszechnego, w tym na obszarach wodnych, do których nie jest jeszcze należycie przygotowana, pomimo posiadania właściwych narzędzi prawnych. W PSP zostały określone wymagania kwalifikacyjne strażaków podejmujących działania na obszarach wodnych. Zasady wprowadzone w PSP wskazują, że działania ratownictwa wodnego w zakresie podstawowym powinni prowadzić wykwalifikowani strażacy. PSP nie dysponowała na początku 2014 r. programami szkolenia ratownictwa wodnego w zakresie podstawowym. SGSP posiada zasoby oraz doświadczenie, niezbędne do prowadzenia szkoleń w zakresie ratownictwa wodnego. Komendant Główny PSP dostrzega potrzebę zdobywania przez strażaków wiedzy i umiejętności z zakresu podstaw ratownictwa wodnego oraz możliwość korzystania z pomocy kadry instruktorskiej spoza PSP.

Przepisy dotyczące bezpieczeństwa osób przebywających na obszarach wodnych oraz inne, w tym sportowej i turystycznej eksploatacji zbiorników wodnych, a także szczególna aktywność urzędników rządowych zajmujących się sprawami modelowania organizacji pozarządowych i innych podmiotów, działających w zakresie ratownictwa wodnego, nie spowodowały wzrostu bezpieczeństwa na wodach. Ten zakres wymaga odrębnych badań, a w przypadku stwierdzenia wadliwości przepisów, skierowania ich na ścieżkę legislacyjną.

Właściwe warunki zdobywania przez funkcjonariuszy PSP kompetencji z zakresu ratownictwa wodnego można stworzyć przy wykorzystaniu dorobku WOPR. ILS zapewnia wymianę informacji o badaniach i najlepszych praktykach oraz optymalizację przedsięwzięć edukacyjnych w zakresie bezpieczeństwa na obszarach wodnych. Odwrócenie niekorzystnej tendencji wzrostu liczby osób tonących wydaje się możliwe przy zwiększeniu zaangażowania zasobów PSP. Sformułowania tego nie należy odczytywać jako sugestii skierowania strażaków PSP do dozorowania kąpielisk oraz zwiększenia kompetencji, katalogu obowiązków PSP jako służby w całości. To jedynie sugestia do stworzenia możliwości zdobycia wiedzy i kształcenia umiejętności (fakultatywnie kwalifikacji) przez strażaków JRG, podejmujących interwencje i akcje na obszarach wodnych. Nie wymaga to zmian w funkcjonowaniu PSP, a jedynie zabiegów organizacyjnych w celu podniesienia poziomu indywidualnego wyszkolenia strażaków w zakresie ratownictwa wodnego.

Wyniki i wnioski

1. Działalność podmiotów ratownictwa wodnego od 2011 r. nie spowodowała zmniejszenia liczby osób tonących w wodach polskich.

2. Należy podjąć prace w celu nowelizacji przepisów dotyczących bezpieczeństwa osób przebywających na obszarach wodnych.
3. Zapewnienie bezpieczeństwa na wodach powszechnie dostępnych, nie dozorowanych przez organizacje pozarządowe, powinno być szczególnie brane pod uwagę przez PSP.
4. PSP powinna implementować elementy z programów szkoleń WOPR.
5. PSP powinna pełniej wykorzystywać potencjał edukacyjny SGSP w Warszawie.

Literatura

- [1] Wiśniewski B., Zalewski S. (red.): Bezpieczeństwo wewnętrzne RP w ujęciu systemowym i zadań administracji publicznej. Wyd. Wyższa Szkoła Administracji, Bielsko-Biała 2006.
- [2] Furs M., Telak J., Zieliński E., Zalewski T., Boniek B.: Prawne aspekty bezpieczeństwa osób przebywających na obszarach wodnych, [w:] Edukacja dla bezpieczeństwa zdrowia publicznego. Wybrane problemy, red. B. Boniek, P. Paciorek. Wyd. Wyższa Szkoła Gospodarki, Bydgoszcz 2014.
- [3] Jałoszyński K.: Charakterystyka współczesnych zagrożeń, [w:] Teoretyczne aspekty strategii bezpieczeństwa państwa, A. Szerauc (red.). Płock 2010.
- [4] Telak J., Zalewski T.: Selected aspects of regulating safety of people in water areas in Poland, [w:] Specialist lifesaving – selected issues, red. I. Tabaczek-Bejster. Wyd. Uniwersytet Rzeszowski, Rzeszów 2013.
- [5] Telak J., Zielinska M.: Przygotowanie funkcjonariuszy Państwowej Straży Pożarnej do działań ratowniczych na obszarach wodnych – postulaty metodyczne, *Zeszyty Naukowe Szkoły Głównej Służby Pożarniczej* 2014, nr 49 (1).
- [6] Wolanin J.: Zarys teorii bezpieczeństwa obywateli, ochrona ludności podczas pokoju. Warszawa 2005.

Akty prawne

Ustawy

- [1] Ustawa z 18 sierpnia 2011 r. o bezpieczeństwie osób przebywających na obszarach wodnych (Dz.U. z 2011 r. nr 208, poz.1240).
- [2] Ustawa z 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej (Dz.U. z 1997 r. nr 141, poz. 943, ze zm.).
- [3] Ustawa z 24 sierpnia 1991 r. o Państwowej Straży Pożarnej (Dz.U. z 1991 r. nr 88, poz. 400, ze zm.).

Rozporządzenia

- [1] Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z 21 czerwca 2012 r. w sprawie szkoleń w ratownictwie wodnym (Dz.U. z 2012 r. nr 208, poz. 474).

- [2] Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z 6 marca 2012 r. w sprawie sposobu oznakowania i zabezpieczania obszarów wodnych oraz wzorów znaków zakazu, nakazu oraz znaków informacyjnych i flag (Dz.U. z 2012 r., poz. 286).
- [3] Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z 27 lutego 2012 r. w sprawie wymagań dotyczących wyposażenia wyznaczonych obszarów wodnych w sprzęt ratunkowy i pomocniczy, urządzenia sygnalizacyjne i ostrzegawcze oraz sprzęt medyczny, leki i artykuły sanitarne (Dz.U. z 2012 r. poz. 261).
- [4] Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z 23 stycznia 2012 r. w sprawie minimalnych wymagań dotyczących liczby ratowników wodnych zapewniających stałą kontrolę wyznaczonego obszaru wodnego (Dz.U. z 2012 r. poz. 108).
- [5] Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 18 lutego 2011 r. w sprawie szczegółowych zasad organizacji Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego (Dz.U. z 2011 r. nr 46, poz. 239).
- [6] Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 31 lipca 2001 r. w sprawie szczegółowych zasad kierowania i współdziałania jednostek ochrony przeciwpożarowej biorących udział w działaniach ratowniczych (Dz.U. z 2001 r. nr 82, poz. 895 ze zm.).
- [7] Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 14 września 1998 r. w sprawie zakresu, szczegółowych warunków i trybu włączania jednostek ochrony przeciwpożarowej do krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego (Dz.U. z 1998 r. nr 121, poz. 798).

Inne

- [1] Decyzja nr 13/11 Prezesa WOPR z 8 listopada 2011 roku w sprawie szkoleń specjalistycznych.
- [2] Ogólne wytyczne do planowania i organizowania ratownictwa na obszarach wodnych w Krajowym Systemie Ratowniczo-Gaśniczym, KG PSP, Warszawa 2005.
- [3] Pismo CKR-II-0754/55-1/13 Komendanta Głównego PSP 23 grudnia 2013 r. w sprawie wdrażania „Zasad organizacji ratownictwa wodnego w KSRG”.
- [4] Porozumienie w sprawie określenia zasad współdziałania krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego z Wodnym Ochotniczym Pogotowiem Ratunkowym pomiędzy Komendantem Głównym PSP, a Prezesem Zarządu Głównego Wodnego Ochotniczego Pogotowia Ratunkowego zawarte 21 kwietnia 2006 r.
- [5] Ratownictwo wodne w Szkole Głównej Służby Pożarniczej, notatka SGSP 2014.
- [6] Zasady organizacji ratownictwa wodnego w Krajowym Systemie Ratowniczo-Gaśniczym, KG PSP, Warszawa 2013 r.

Źródła Internetowe

- [1] <http://www.ilsf.org/>
- [2] <http://www.policja.pl/>
- [3] <http://www.straz.gov.pl/>
- [4] <http://www.wopr.pl/>
- [5] <http://www.sgsp.edu.pl/>

Jerzy TELAK

Proposal of Development of Water Rescue Training System in State Fire Service

Only in 2013, 340 persons drowned in Poland. It is 709 persons more than in 2010. The main causes of drowning were among others: daring of those in water, swimming in unknown water reservoirs, bad swimming skills, not using rescue means as well as the lack of supervision over the minors. State Fire Service is responsible for all rescue operations considering public safety also in water areas. According to the regulations, water rescue is conducted both on basic and on specialist levels. The training programs dealing with water rescue on the basic level do not exist. Such trainings have been provided by Main School of Fire Service cooperating with some external subjects. The schools has means and measures to conduct trainings for water rescuers. The need for such trainings, addressed to firefighters has been noticed and approved by the Fire Chief of Poland. The regulations dealing with the safety in water do not bring the expected results because, although, they are in force, the number of drowned does not decrease in Poland. Some programs carried by the Voluntary Water Rescue are recognized and approved by the International Life Saving Federation and may be implemented by State Fire Service in Poland. In this way while increasing the engagement of State Fire Service in water rescue, to decrease the number of drowned will be possible.

Keywords: safety, water rescue, State Fire Service, firefighter.

SUMMARY